Autor: Slavomir Kalma, Zverejnené: 25.01.2021, Aktualizované: 05.01.2023

... aký je rozdiel medzi pojmami Biblia, Sväté písmo a Božie slovo?

Biblia je hlavne literárny pojem. Slovo „biblia“ pochádza z gréčtiny a môžeme ho do slovenčiny preložiť ako „knižky“. Pojmom Biblia s veľkým „B“ sa teda v literatúre označuje konkrétna zbierka kníh, ktorá je tvorená istými konkrétnymi spismi, ktoré boli takto určené židovskými, resp. kresťanskými autoritami. Ani príslušníci iných náboženstiev či ateisti teda nemajú žiadnosť identifikovať túto zbierku kníh literárnym názvom Biblia.
Ak používame pre tú istú knižnú zbierku pojem Sväté písmo, posúvame sa v jej vnímaní na vyššiu úroveň. Už to nie je literárny termín, ale náboženský. Týmto pojmom uznávame, že tieto knihy sú pre nás skutočne svätè, teda že ich pôvod je v Bohu. Z toho vyplýva, že nebudeme Bibliu ako hocijakú inú knihu, ale ako návod na správny život v tomto svete s cieľom dosiahnuť život večný. Ak by som bol židovského náboženstva, potom je pre mňa Svätým písmom len tá časť, ktorá sa označuje ako Starý zákon. Ak by som bol povedzme moslim, považoval by som za svoje Sväté písmo nie Bibliu, ale Korán.
A napokon sa dostávame k pojmu Božie slovo. Ten je tiež náboženský. Kým pre niektorých kresťanov sú posledné dva pojmy synonymá, pre katolíkov platí rovnica: Božie slovo = Sväté písmo + Tradícia. Veríme totiž, presne v súlade s textami Svätého písma, že okrem jeho zapísanej formy popri ňom existuje aj ústne odovzdávaná, teda tradovaná forma. Obe vyvierajú z toho istého božského prameňa, určitým spôsobom splývajú v jedno a smerujú k tomu istému cieľu. Preto treba oboje prijímať a vážiť si s rovnakou úctou (Dei Verbum 9). Napokon nezabúdajme, že Ježiš svojim apoštolom povedal: „Choďte a hlásajte“ a nie „Sadnite si a píšte“. A oni po tom, ako Ježišov príkaz ústne verne splnili, neskôr z vnuknutia Ducha Svätého mnohé ježišove slová a skutky aj písomne zaznamenali (DV 7).

Nie je zjavenie ako Zjavenie
Sväté písmo ako zapísané Božie slovo vnímame tiež ako Zjavenie v pravom význame tohto pojmu. Bohu sa v jeho dobrote a múdrosti páčilo zjaviť samého seba a dať človeku poznať tajomstvo svojej vôle. Týmto zjavením sa neviditeľný Boh vo svojej nesmiernej láske prihovára ľudom, aby ich pozval a prijal do spoločenstva so sebou (DV 2). Ježiš Kristus celou svojou prítomnosťou a svojím zjavom, slovami a skutkami, znameniami a zázrakmi, najmä však svojou smrťou a slávnym zmŕtvychvstaním a napokon zoslaním Ducha pravdy uskutočňuje a tým aj završuje Zjavenie a potvrdzuje ho Božím svedectvom, preto už nemožno očakávať nijaké nové verejné zjavenie (DV 4).

Čítať si Sväté písmo a rozumieť mu nie je jednoduché. Mnohé texty nám pripadajú ťažké, niektoré dokonca nudné a viacerým v dnešnej dobe už nie sme schopní rozumieť. Zároveň by sme však chceli lepšie chápať hlavne texty evanjelií, ktoré opisujú ježišov život. Už v staroveku tento hlad po podrobnejších informáciách uspokojovali tzv. apokryfy, teda texty pochybnej hodnoty, napísané s cieľom skôr uspokojiť ľudskú zvedavosť.

V súčasnej dobe ľudia radi čítajú texty súkromných zjavení s biblickým, najmä evanjeliovým obsahom. Medzi najobľúbenejšie patrí séria kníh od mystičiek Márie Valtorty, resp. Katariny Emmerichovej. Hoci ide o texty, ktoré môžu byť pre niekoho povzbudením, treba ich vnímať len ako súkromné zjavenia, ktoré nie sú doplnením verejného Zjavenia, teda Božieho Slova. Ich obsah nie je na jednej úrovni s obsahom Svätého písma, a preto ho treba vnímať s rezervou.

Cirkev pripomína, že špecifickosť kresťanstva sa prejavuje v udalosti ježiša Krista, vrchole zjavenia a naplnení Božích prísľubení, v prostredníkovi stretnutia medzi človekom a Bohom. On je jediným a definitívnym Slovom, ako aj hovorí sv. Ján z Kríža: *„Keď nám Boh dal svojho Syna, ktorý je jeho Slovom, a on nemá iné, povedal nám v tomto jedinom Slove raz navždy všetko a už nemá, čo by povedal, pretože to, čo kedysi hovoril postupne prorokom, povedal všetko vo svojom Synovi, keď nám dal toto všetko, ktorým je jeho Syn. Preto kto by sa dnes chcel pýtať Boha alebo si želal nejaké videnia alebo zjavenia, nielenže by konal nerozumne, ale urážal by Boha, pretože by neupieral oči úplne na Krista a hľadal by niečo iné alebo zbytočné novoty.“* V dôsledku toho Cirkev naliehavo odporúča dobre rozlišovať Božie slovo od osobných zjavení, ktorých úlohou nie je „dopĺňať“ či „dopĺňať“ Kristovo definitívne Zjavenie, ale iba pomáhať, aby sa ono plnšie žilo v istom dejinnom období (Verbum Domini 14).

Božie slovo nepochopíme bez Ducha Svätého
Obsah Božieho slova máme prijímať s vierou. Aby sa takáto viera mohla vzbudiť, je potrebná predchádzajúca a pomáhajúca Božia milosť a vnútorná pomoc Ducha Svätého, ktorý by pohol srdce a obrátil ho k Bohu a nám otvoril duchovný zrak (DV 5). Ten istý Duch Svätý, ktorý kedysi vnukol svätopiscom, čo majú napísať, môže dnes nám pomôcť Božie slovo pochopiť, preto je užitočné sa k nemu pred jeho čítaním s vierou pomodliť. Božie slovo sa ľudskými slovami vyjadruje vďaka pôsobeniu Ducha Svätého. A kedže k nám Božie slovo prichádza pôsobením Ducha Svätého, tak ho možno opravdivo pochopiť a prijať len milosťou toho istého Ducha Svätého (VD 15,16).

Niektorí ľudia sa domnievajú, že pokiaľ ide o interpretáciu Svätého písma, treba dať úplnú voľnosť osobnému úsudku, a teda v zásade každé individuálne pochopenie Svätého písma je v poriadku, ak prináša dobré duchovné plody. História i súčasnosť nás však upozorňujú, že takáto voľnosť môže viesť nielen k osobnému zmätku v chápaní Božieho slova, ale neraz aj k nesprávnemu konaniu, ktoré môže mať i škaredé následky. Katari či albigénci v období vrcholného stredoveku začínali tým, že čítali Bibliu, a skončili tým, že rabovali a vraždili. Ak boli následne súdení a odsúdení, nebolo to preto, že si inak vysvetľovali Svätè písmo, ale preto, že za dopúšťali ťažkých zločinov proti majetku i životu.
„Božie slovo je nám dané pre našu spásu. To, čo je zapísané v Biblii, nie sú príbehy o bájnych hrdinoch či mravoučné poučenia múdrych filozofov.“
Ini sa zasa môžu domnievať, že existuje akýsi *„dogmaticky zadefinovaný jediný správny výklad“* textov Svätého písma. Kým som nezačal Studovať teológiu, aj ja som si to myslel a očakával som, že na prednáškach zo Svätého písma sa budeme učiť práve takúto jeho interpretáciu. Nie je to celkom tak. Pre správny výklad Svätého písma treba zachovať isté princípy, ktoré nám určujú akúsi základnú líniu jeho výkladu. Duch Svätý, ktorý inšpiroval svätopiscov, zároveň inšpiruje aj nás čitateľov, a tým je prirodzené, že ten istý text vyvoláva v rôznych čitateľoch rôzne rezonancie a vedie k rôznym duchovným povzbudeniam. Kedže však platí, že *„nijaké proroctvo v Písme neprípúšťa súkromný výklad“* (2 Pt 1, 20), naše rezonancie musíme verifikovať vierou Cirkvi, ako obdivuhodne hovorí svätý Augustín: *„Neuveril by som evanjeliu, keby ma k tomu neviedla autorita Katolíckej cirkvi.“* (VD 29).

Božie slovo je nám dané pre našu spásu. To, čo je zapísané v Biblii, nie sú príbehy o bájnych hrdinoch či mravoučné poučenia múdrych filozofov. je to svedectvo o vzťahu medzi Bohom a človekom, ktorého vrcholným momentom je naše vykúpenie a končným cieľom naša spása. Boh chce spasiť každého človeka, preto každý z nás sa má dať viesť Duchom Svätým na tejto ceste spásy. Dôležitým nástrojom je v tomto zmysle Cirkev ako spoločenstvo ľudí, ktorí spoločne kráčajú do rovnakého cieľa.

Veľkí spisovatelia kresťanskej tradície jednomyseľne vnímajú úlohu Ducha Svätého vo vzťahu, aký majú mať veriaci k Písmu. Svätý Ján Zlatoústy pripomína, že Svätè písmo *„potrebuje zjavenie Ducha, aby sme mohli objaviť pravý zmysel toho, čo obsahuje, a mohli mať z neho hojný úžitok“*. Aj svätý Hieronym je pevne presvedčený, že *„nemožno dôjsť k poznaniu Písma bez pomoci Ducha Svätého, ktorý ho inšpiroval“*. Svätý Gregor Veľký zas sugestívne zdôrazňuje dielo toho istého Ducha Svätého pri formovaní a interpretácii Biblie: *„on sám stvoril slová posvätných zákonov, on sám ich vysvetľuje“*. Richard od svätého Viktora pripomína, že sú potrebné *„oči holubice“*, osvietené a poučené Duchom, aby sme mohli pochopiť posvätný text (VD 16).

Autorita Cirkvi Božie slovo rozpoznáva i interpretuje
Ako však vieme, čo sú tie základné princípy a aká je tá základná línia Božieho slova? Azda je dobré pripomenúť, že úloha autentický vysvetľovať Božie slovo, písané alebo ústne podané, bola zverená Učiteľskému úradu Cirkvi, ktorý však nie je nad Božím slovom, ale mu slúži, lebo učí iba to, čo bolo odovzdané, lebo z Božieho poverenia a pomocou Ducha Svätého nábožne počúva, svätо zachováva a verne vykladá, a z tohto jediného pokladu viery čerpá všetko, čo predkladá veriť ako zjavené Bohom (DV 10).

Ak veríme, že Duch Svätý kedysi jednorazovo viedol jednotlivých svätopiscov, potom je správne veriť aj tomu, že neustále vedie tých, ktorí sú zodpovední za to, aby sme kráčali správnou cestou k spáse. Bola to autorita Cirkvi, ktorá vedená Duchom Svätým rozpoznala, ktoré spisy majú byť súčasťou Biblie, pretože sú napísané z vnuknutia Ducha Svätého, teda majú za pôvodcu Boha. Bol to Duchom Svätým vedený Učiteľský úrad Cirkvi, ktorý mohol vyhlásiť, že práve tieto knihy, ktoré sú súčasťou Biblie, verne a bez omylu učia pravdu, ktorú Boh chcel mať zaznačenú na našu spásu (DV 11).

Kedže vo Svätom písme Boh prehovoril v konkrétnom čase prostredníctvom konkrétnych ľudí a ich osobným ľudským spôsobom, aby vykladač Svätého písma dobre pochopil, čo nám chcel Boh povedať, musí pozorne skúmať okolnosti, v ktorých daný text vznikol, odhaliť, čo mali svätopisci v úmysle vyjadriť a čo Boh uznal za dobré zjaviť ich slovami.
V prvom rade je potrebné všimnúť si literárny druh daného textu, lebo pravda sa vždy inak podáva a vyjadruje v textoch, ktoré sú rôznym spôsobom historické alebo prorocké, alebo poetické, alebo sú napísané v iných druhoch vyjadrovania. Potom je potrebné hľadať zmysel, ktorý svätopisec chcel v daných okolnostiach vyjadriť. Aby sa totiž správne pochopilo, čo chcel posvätný autor povedať tým, čo napísal, treba venovať náležitú pozornosť obvyklým spôsobom myslenia, vyjadrovania a rozprávania, ktoré jestvovali vo svätopiscových časoch, ako aj spôsobom, ktoré sa vtedy používali vo vzájomných ľudských stykoch. Napokon, veľkú pozornosť treba venovať i obsahu a jednote celého Svätého písma a brať zreteľ na živú tradíciu celej Cirkvi a na analógiu viery (DV 12).

Je zrejmé, že Učiteľský úrad Cirkvi sa pri výklade Svätého písma musí spoliehať na odborníkov, biblistov, ktorí svoj profesionálny život venujú práve skúmaniu Svätého písma. Katolícki exegéti a ostatní znalci posvätnej teológie sa majú pod dozorom Učiteľského úradu v horlivej spolupráci usilovať, aby primeranými prostriedkami skúmali a vysvetľovali Svätè písmo takým spôsobom, aby čo najviac služobníkov Božieho slova mohlo s úžitkom podávať pokrm Svätého písma Božiemu ľudu, ktorý by osvecoval myseľ, posilňoval vôľu a zapaľoval ľudské srdcia láskou k Bohu (DV 23).

Väčšina z nás Svätè písmo nikdy nečítala
Ak sa vrátim k spomenutej prvej hodine predmetu *„Úvod do Svätého písma“*, spomínam si na dôležitú otázok prednášajúceho: *„Čítal už niekto z vás niekedy Svätè písmo?“*
Všetci sme podľa očakávania odpovedali kladne. Prednášajúci sa len usmial a povedal: *„Nie, nečítali. To, čo ste čítali, bol len nejaký konkrétny preklad Svätého písma.“* Texty Svätého písma predsa neboli napísané v slovenčine, ale v biblickej hebrejčine, aramejčine a gréčtine.
Pre správne pochopenie zmyslu biblického textu je veľmi užitočné študovať ho v pôvodných jazykoch. Ak si zadobstaráme akýkoľvek preklad Svätého písma do slovenčiny, v jeho úvodne sa dočítame, či ide o preklad z pôvodných jazykov alebo preklad z latinského prekladu. Cirkev od počiatku prijala za vlastný starobylý grécky preklad Starého zákona – Septuagintu a tiež preklad Svätého písma do latinčiny – Vulgátu sv. Hieronyma. Zároveň však dbá na to, aby sa zhotovovali vhodné a správne preklady do rozličných národných jazykov, a to aj v spolupráci s inými kresťanskými vierovyznaniami (DV 22). Za najlepšie preklady Svätého písma do slovenčiny môžeme považovať Roháčkovu Bibliu či ekumenický preklad Biblie z roku 2008.
Základná znalosť biblických jazykov v kombinácii s vhodnými odbornými komentármi nám môžu otvoriť cestu k lepšiemu pochopeniu textov Svätého písma. Náš jazyk i naša kultúra sú totiž vzdialené tým biblickým. Pochopiť pôvodný zmysel aspoň niektorých biblických pojmov, ako napr. láska, bázeň, dom, viera, slovo, právo, spravodlivosť, zákon..., nám umožní lepšie pochopiť skutočný význam a pozvanie Božieho slova. Ak vieme, čo tie slová znamenajú v biblickej hebrejčine či gréčtine, môžeme vďaka tejto znalosti lepšie chápať prvý literárny i duchovný zmysel Božieho slova. Vyhneme sa tiež pripadným nesprávnym interpretáciám, ktoré nás môžu dokonca aj zmiasť na ceste k spáse.

Biblia nikdy nebola taká dostupná ako dnes
To, čo spája všetkých kresťanov, je veľká úcta k Božiemu slovu, ktoré je zapísané vo Svätom písme. Dnes už nikto nemôže povedať, že nemá možnosť kedykoľvek sa doň začítať. Či v klasickej knižnej podobe niekde v pohodlí domova, alebo vo svojom mobilnom zariadení prakticky kdekoľvek. Nie je problém stiahnuť si niektorú z biblických aplikácií, ktoré ponúkajú nielen desiatky prekladov samotného biblického textu, ale aj veľa rôznych námetov, ako s ním pracovať.
Niekomu by sa mohlo javiť, že v Cirkvi boí význam Svätého písma najskôr potlačený jeho nedostupnosťou a neskôr zasa zatienený zdôrazňovaním eucharistickej úcty. K prvému bodu treba pripomenúť, že kúpiť si knihu pred vynájdením knihtlače bolo ako investovať do luxusného auta. A navyše, netreba zabúdať na riziko dezinterpretácie biblických textov vplývajúce z nedostatku odborného poznania medzi laickou verejnosťou.
K druhému bodu sa dá uviesť, že Cirkev mala vždy Božie slovo v úcte rovnako ako Kristovo telo. Neprestáva prijímať chlieb života zo stola Božieho slova a zo stola Kristovho tela, a podávať ho veriacim. Preto sa všetka kazateľská činnosť Cirkvi, ako aj sama kresťanská zbožnosť má živiť a dať sa viesť Svätým písmom. V Božom slove je taká sila a účinnosť, že ono je pre Cirkev oporou a životnou silou, pokrmom duše, čistým a nevyschnúcim prameňom duchovného života (DV 21).

Vďaka dostupnosti textov Svätého písma, rôznych prekladov a tiež kvalitných komentárov dnes nie je problém, aby sme sa pokrmom Božieho slova denne nielen sýtili a povzbudzovali, ale tiež aby sme mu správne rozumeli. Cirkev naliehavo pozýva všetkých veriacich v Krista, aby častým čítaním Svätého písma nadobudli „vznešené poznanie Krista ježiša“ (Flp 3, 8). Lebo „nepoznať Písmo znamená nepoznať Krista“. Buď prostredníctvom liturgie, ktorá ponúka Božími výrokmi, alebo nábožným čítaním, prípadne pomocou iných na to vhodných prostriedkov. Čítanie či počúvanie Svätého písma má predchádzať modlitba k Duchu Svätému, jeho pôvodcovi, aby sme správne pochopili, čo nám chce Boh povedať (DV 25).

Zneužívanie Božieho slova je svätokrádež
Dnešná dostupnosť biblických textov má svoje nespochybniteľné výhody pre náš duchovný život. Je tu však aj jedno úskalie: nie každý, kto si Svätè písmo číta, je schopný si ho aj správne interpretovať. A nájdu sa aj takí, ktorí jeho význam úmyselne prekrúcajú, resp. zneužívajú vo svoj osobný prospech. A to už je veľký problém.
Božie slovo nás zo svojej podstaty pozýva k dialógu s Bohom, no vyjadruje aj dramatickú možnosť tento dialóg odmietnuť, pretože odhaľuje aj hriech, ktorý prebýva v ľudskom srdci. Vo Svätom písme nachádzame veľmi často hriech opísaný ako nepočúvanie Božieho slova, teda ako uzatvorenie sa pred vzťahom s Bohom, ktorý nás volá do spoločenstva s ním. Ono vlastne toto je podstata hriechu: neposlúchnuť, čiže nepočúvanie toho, čo hovorí Boh. Preto práve ježišova radikálna poslušnosť Otcovi otvára masku hriechu (VD 26).

„Nie každý, kto si Svätè písmo číta, je schopný si ho aj správne interpretovať. A nájdu sa aj takí, ktorí jeho význam úmyselne prekrúcajú a zneužívajú vo svoj osobný prospech.“
Počúvanie a následné prijímanie Božieho slova je teda v rozpore s jeho zneužívaním vo svoj osobný prospech. Je to priam diabolský prístup, ktorý nachádzame nielen na začiatku knihy Genezis, ale aj v evanjeliách. Ten istý diabol, ktorý zneužil Božie slovo, aby zviedol k hriechu prvých ľudí v raji, sa o to isté pokúsil v prípade ježiša počas jeho pobytu na púšti. Diabol síce správne citoval Božie slovo, ale nie aby ho poslúchol a prijal, lež aby ho zneužil vo svoj prospech: zviesť človeka k neposlušnosti voči Bohu.
Takýto diabolský prístup môžeme vnímať u každého, kto sám podľa Božieho slova nežije, neprijíma ho, ale cynicky ho využíva na dosiahnutie svojich osobných cieľov. Radi sa k tomu uchyľujú liberálne uvažujúci, keď pri rôznych hodnotových témach paušálne pripomínajú *„milujˇbližného svojho“*, pričom sami nechápu, čo tento z kontextu vytrhnutý výrok vlastne znamená. Nezaostávajú však za nimi ani bojovníci na opačnej strane barikády, ktorí síce radi citujú Božie slovo v snahe získať si našu pozornosť a prízeň, no ich život nie vždy svedčí o tom, že podľa Božieho slova aj konajú.
Božie slovo je nám dané pre našu spásu, nie pre nahášlanie bodov v politickej súťaži. Božie slovo má podnecovať dialóg, no nesmie byť zdrojom konfliktov a napätí, nesmie viesť k nevraživosti medzi ľuďmi a už vôbec nie ku krviprelievaniu. Nemožno konať násilie v mene Boha! Ale nemožno sa o Božie slovo opierať ani pri akýchkoľvek nenávistných prejavoch, veď Boh chce, aby sme milovali aj svojich nepriateľov, teda aby sme sa s nimi dokázali aspoň slušne a vecne porozprávať. Božie slovo nás má teda viesť k správnemu používaniu rozumu a napomáhať etické hodnoty, ktoré budujú občianske spoločenstvo (VD 102).

Chlieb náš každodenný berme do rúk každý deň
Okrem nášej vlastnej lenivosti vieť žiadnej inej okolnosti, ktorá by nám mohla zabrániť denne sa sýtiť Božím slovom. Máme pri tom na mysli slová, ktoré ježiš predniesol v Siestej kapitole Evanjelia podľa Jána, v ktorých sám seba opakovane prirovnú ku „chlebu Života“ a zdôrazní nutnosť požívať tento chlieb. Ide o slová, ktoré sa často interpretujú len v kontexte požívania Oltárnej svätosti, čo je však len polovica pravdy. Ako správne poukázal napríklad pápež Benedikt XVI. vo svojom diele „ježiš Nazaretský“ (s. 280n slov. prekladu) a ako nás na to upozorňuje biblická exegéza, ježiš tu hovorí o Božom slove, resp. v užšom zmysle slova o Tóre, ktorú počas svojho verejného účinkovania novým spôsobom autenticky interpretuje. Teda vysvetľuje ju nielen ako nový Mojžiš, skrze ktorého Boh dal Tóru svojmu ľudu, ale hlave ako pravý Boh, teda skutočný autor Tóry (DV 54).

Ako je Božie slovo obsiahnuté v Tóre, teda piatich knihách Mojžišových, každodenným pokrmom pre našich starších bratov vo viere, tak by malo byť pre nás týmto každodenným chlebom Božie slovo zaznačené v štyroch kánonických evanjeliách, ktoré sú akousi novozákonnou „tórou“ pre nás kresťanov. Lebo práve v evanjeliách je Božie slovo zaznamenané ako ježišova interpretácia Božieho zákona, ktorý on podľa svojich vlastných slov prišiel nie zrušiť, ale naplniť. Tieto štyri evanjeliá verne podávajú to, čo ježiš, Syn Boží, za svojho pozemského života až do dňa, keď bol vzatý do neba, skutočne vykonal a učil na večnú spásu ľudí (DV 19).

Kdekoľvek sme, čokoľvek prežívame, Božie slovo máme vždy naporúdzi. Tento skutočný pokrm, Boží chlieb z neba, berme denne do rúk, čítajme ho, rozjímajme o ňom a prijímajme ho do svojho srdca ako Panna Mária. Vedení Duchom Svätým sa mu snažme porozumieť a s pomocou jeho milosti podľa neho žime svoj každodenný život.
V dejinách Cirkvi nechýbajú odporúčania svätých o potrebe poznať Písmo, aby bolo možné rásť v Kristovej láske. Sv. Hieronym, autor Vulgáty (latinského prekladu Biblie), sa pýtal: „Ako by bolo možné žiť bez poznania Písma, cez ktoré sa učíme poznať samotného Krista, ktorý je životom veriacich?“ Dobre si uvedomoval, že Biblia je nástroj, *„ktorým Boh denne hovorí k veriacim“*. Aj pre nás platí, čo ten istý svätý Hieronym napísal kňazovi Nepotiánovi: *„Veľmi často čítaj svätè Písma; ba neodkladaj svätú knihu nikdy z rúk.“* (VD 72).

Čo k tomu dodať? Azda len prianie z nadpisu tohto článku: ak sa rozhodneme brať Božie slovo denne do svojich rúk, nech to aj vidieť v našom každodennom živote. Inými slovami: neberme Božie slovo do svojich rúk nadarmo, berme ho vážne a podľa neho aj žime.

Radoslav Šaškovič

V texte sú použité myšlienky z týchto dokumentov:
DV: Dei Verbum, Dogmatická konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o Božom zjavení.
VD: Verbum Domini, Postsynodálna apoštolská exhortácia Benedikta XVI. o Božom slove.